

GYŰJTŐ: DOZS ANDRÁS

GYŰJTÉS IDEJE: 1975.

TART.: JELESNAPI SOKASOK SMENTÁN
PRÉSHÁZAK, DINCSEBERENDEKÉSEK CSURGÓN

3 lap

FÖLDRAZNI MUTATÓ: SMENTA, CSURGÓ

SZAKMUTATÓ:

X - 2

XIX - B.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRMAJ

ÁTVEVETVE A NA-198/85 -I TÉTELE ALÓL.

Gyűjtés - Szentán, 1975. június 6.

Jelesnapi szokások (Szentán)

Adatközlő: Takács János 71 éves földműves, Szentán

Adatfelvevő: Együd Árpád
Rozs András

Együd Árpádnak, a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága igazgató-helyettesének kíséretében vettem részt Szentán folklór-gyűjtésen. Együd Árpád a készülő Somogy néprajza I. kötetéhez gyűjtött elsősorban a regöléssel és az István-kultusszal kapcsolatos anyagot.

1./ István napi lovonjárás

Az adatközlő édesapja gyerekkorában, kb. az 1910-es évekig /karácsony után/ Szent Istvánkor 25-30 éves férfiak lovon jártak Istvánt köszönteni.

A lovat fehér lepedővel takarták le, két ember vezette, egy ült a ló hátán. A ló fején muskátli, vagy más virág volt, az emberek egyszerűen voltak öltözve. A lovon ülő ember fejében színes papírsisak volt: "cifra sisak".

Reggel indultak köszönteni az Istvánokat. Lovon beléptettek a porta udvarára, és a lóról köszöntőt mondtak úgy, hogy mindhárman egyszerre énekeltek. Igyekeztek megtréfálni a házigazdát. Legtovább "Beregi Csicsa" bácsinál /Máté István/ időztek, aki a falu "legviccesebb" embere volt.

- "Bementek az udvarba, ott forgolódtak, bementek a szobába is /ti. lóval/, addig forgolódtak, míg beszart a ló a szobába. Akkor az öreg káromkodott. - Pucoljátok ki! - De csak egy liter pálinkáért pucolták ki!"

2./ Regölés

István-nap előtt egy hónappal kezdtek regölni. A regölés a hajnali órákban kezdődött: - "Hajnalodik már a nap..." A regölő mondóka Szent István nevével kezdődik. Karácsony után már nem regöltek.

3./ Falusi tréfák, tréfacsinálók

Csicsa bácsi /Máté István/ tréfás, "vicces" ember volt. Legénykorában sokszor megtréfálta a falu lakóit.

Egy lakodalomkor például legénytársaival darabjaira szedték szét a lakodalmas kocsit, és részenként a padlásra vitték. Amikor a lakodalmas nép haza igyekezett volna, keresték a kocsit. Végül a legények csak pálinkáért hozták le a padlásról.

4./ Farsang

A lányos házakhoz mentek a legények köszönteni: "Hipp-hopp farsang..."

/Az István-napi, regölő, farsangoló mondókák szövegét és kottáját Együd Árpád jegyezte föl a Takács János által mondott-énekelte változatban/.

5./ Hushagyó kedd

Legények, lányok, gyerekek maszkarákba öltöztek: nőknek, férfiaknak, cigányoknak, lakodalmásoknak. Egy alkalommal lakodalmi jelenetet játszottak: férfiak beöltöztek papnak, vőlegénynek, koszoruslányoknak /de a menyasszony nő volt/. Bementek az erdőshöz, akinél éppen csendőrök is voltak. Eljátszották az egész esketési és lakodalmi szertartást. A csendőrök hagyták őket játszani, még nevettek is nekik, de a játékban használt keresztet elvették a csendőrök mondván, hogy azzal nem szabad játszani, mert az szent dolog: - "Mindennel játszhatnak, csak a keresztet nem, mert megcsufolják az egyházat"!

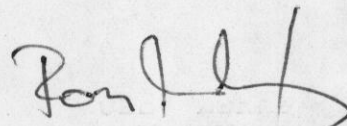
6./ Szüreti felvonulás

... A kordéban cigányoknak, ördögöknek öltözve ültek. Csicsa bácsi ördögnek öltözve fölkapott egy idősebb asszonyt, és egy kocsira vitte föl magával. Egész uton nem engedte el; nevettek az asszonyt, hogy vén létére "elvitte az ördög".

7./ Luca-nap

Egészen hajnalban mentek a legények, fiuk kotyolni, mert azt tartották, hogy csak férfi mehet először a házhoz, hogy szerencséje legyen a családnak, a tyukok tojjanak. Szerencsétlenségnek tartották, ha Luca-napkor asszony lépte át először a ház küszöbét.
- "Voltak olyan babonás asszonyok, akik először mentek a gazdához, ott odadörgölték a seggüket a kályhához, hogy ne legyen a gazdának szerencséje".

Csurgó, 1975. június 9.

Rozs András
gyűjteményvezető

1975. június 25.

Présházak, pinceberendezések

Adatközlők: özv. Peti-Peterdi Jánosné
Kücher János /idősebb/
Ritecz Józsefné

Adatfelvevők: Witt Lászlóné
Rozs András

A szőlőművelés ősi, évszázados munkamódszereinek átalakulásával a szőlőmunka régi eszközei, berendezési tárgyai is pusztulóban vannak. A régi présház-berendezések megmentése érdekében az utolsó órát kell felhasználnunk, a pincetulajdonosok ui. kicserélik a régi fapréseiket új vasprésre, a régi prés faanyagát pedig rendszerint felhasználják vagy értékesítik. Így sokszor nagyon értékes mult századi faragott diszes présgerendák, teljes présberendezések mennek veszendőbe. Ezt az utolsó percben megakadályozandó tartjuk feladatunknak a Csurgó-csugónagymartoni szőlőhegy néprajzi feltérképezését.

1. Luka István pincéje:

- Mult század közepi faprés /évszám nélkül/, nagyméretű: 5 m hosszú présgerendával. Minden alkotórésze megvan a fa-lefolyókád kivételével. Két éve használták utoljára, ebben az évben ki akarják cserélni.

2. Botika Jánosné pincéje:

- 1886-ban készített faprés, 4 m hosszú fagerendával. A lefolyókád kivételével teljes. Tavaly még használták.
- Belső kasszobában sarokpad faragott székekkel és faragott fa-talpaczattal. Mult század végi faragott faágy.

3. Kücher János pincéje:

- A pince háta mögötti füves térségen faprés-alkatrészek:
 - a prés alja /"babina"/
 - fagerenda: rajzata szép faragások, festett, 1848-as évszámmal
- Pincében a fapréshez tartozó fakád /3*0,5 m/; jelenleg ülőalkalmatosság.
- Zöld színre festett 2 m hosszú tálal; faragott, kb. 1 m-es részt lefűrészelték belőle; érdekessége: bal oldalán 0,4 m széles törülközőtartó.
- Barna színű 3 m hosszú tálal; egyszerű.

4. Ritecz Józsefné pincéje:

- Régi típusu fazár, hozzátartozó vaskulccsal. Már nem használják, a villáit leszögezték. Az utolsó ilyen típusu zár a csurgói szőlőhegyen.

Előzetes megbeszélések történtek a Luka- és Botika-féle prés, a Kücher-pince berendezései: présalkatrészek, a zöld tálal, a fakád, vm. a Ritecz-pince fazárának a csurgói H. Gyűjtemény számára való átadásáról. /Ifjabb Kücher Jánossal még beszélni kell az átadás vagy eladás módjairól/. Megfelelő raktári hely szerzéséig a tulajdonosok őrizni fogják a Gy. számára. A fazár kiszerezését asztalossal fogjuk elvégeztetni.

Csurgó, 1975. június 26.

Rozs András
gyűjteményvezető